

torej je bila v najkrepkejši dobi svoji. Vkljub temu je sredi rojenja čebel komaj tisoč jajčec izlegla. Še hujše je bilo to, da je njene zalege 10% bilo nepravilne in se je naposled izpreminjala v nič vredne trote; čebel delavk je čedalje bolj manjkalo. Letina sploh ni ugajala čebelam, in le malokatero so odgajale trotov. Zato ni bilo misliti, da bode za oplovanje mladih matic dovolj skrbjeno. To je bilo tudi vzrok, da sem staro matico pustil živeti, nameravajoč njen čedalje slabjši panj razdreti.

Nekega lepega dne v meseci juniji kažem svojemu prijatelju čebele, zlasti je zanimala lepa zalega mlade matice, katero so čebele marljivo oskrbovale. Nekoliko dni pozneje pridem in vidim, kako si prizadeva mlada matica venkaj izlesti iz svoje zibelke. Stara matica je pa še zmerom v panji in leže jajčeca. Dva dni pozneje pogledam zopet v panj, najdem obedve mutici, vsako na posebni pogači, toda stara je prenehala jajčka polagati. Ko dva dni pozneje zopet pregledujem ta panj, najdem na dnu klopčič čebel, puhnem iz cigare parkrat med nje in strmeč zagledam ne stare, ampak mlado matico, katero sem tako bil rešil smrti. Stara je više po pogači zmagovito pohajala. Smrti oteto mlado matico pomažem z medom in jo denem na pogačo, deset minut potem napadejo jo čebele zopet ter jo hočejo zadušiti. Ni jej bilo pomagati, čebele jo niso trpele; vzamem jo torej, zaprem v matičnjak, denem v panj, toda drugo jutro bila je mrtva. Stara matica pa začne zopet jajčeca polagati, a sedaj lepo oplojena in pravilna, da se niso izlegali več sami troti. Mogoče, da so borbe z mlado matico starko ukrepile in bolj rodovitno storile. Kar je poprej zamudila, to je sedaj vse popravila v poznem poletju in jeseni. Panj je bil proti koncu septembra poln zalege in sploh jako težek in močan. Drugi panji so pa uže tri ali štiri tedne poprej nehali narejati novih zaleg.

Iz povedanega izhaja, da se dostikrat čebele same motijo zastran plodovitosti svoje matice. Časi pridržijo rajše staro matico oplojeno, nego bi pripustile mlado, še deviško, katere plodovitost je še negotova. To odpravijo zlasti, če jim še iz drugih vzrokov ne ugaja.

Časi so čebele stari matici tako privajene in udane, da je ne odpravijo, čeravno ni nič kaj prida in poraja večinoma same trote. V takih slučajih mora čebelar pomagati in staro matico odpraviti. Toda namesti naj jo precej z mlado matico ali matično zalego iz družega panja. Iz tega kar smo povedali, povzemamo pravilo: ne starost, ampak večja ali manjša plodovitost v sicer pravih odnošajih odločuje vrednost matice čebelne.

Razne reči.

* Utrjevanje strmin ob bregovih. Da utrdiš obrežne strmine, zlasti take, ki so rahle in revne zemlje, pa ti ni do krme, obsej jih s pobrežnim in peskastim ovsom. Korenine tega ovsu se razprostro po 4 metre narazen ter zaplode kakor pirika ali ornica na mnogih mestih

nove rastline, zato ni nič nenavadnega, ako ena sama rastlina pokrije do 9 štirjaških metrov prostora.

* Molža krav, katere ženeš na semenj. Velika je neprilika, da ženo na semenj ali na razstave krave, katere niso bile poprej pomolzene, češ, da bodo videti dobre molznice. To je hudo mučenje živali, ker mleko sili vedno bolj v vime in dela bolečine ter prav pogostoma provzroči nevarne in dolgotrajne bolezni v njem.

* S špehom preraščeno prašičjo gnat ali kračo dobimo, ako ne krmimo prasičev vedno z istimi rečmi, ampak jim krmo večkrat premenjamo. Navadno je pri nas dosti takih krač, ki so samo od zunaj špehate, od znotraj med mesom pa nič. V Vormsu so naredili poskušnjo z 20 prasiči, in prepričali so se do dobra, da je moči s špehom preraščeno gnjat dobiti, če se prasičem krma večkrat premenja.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

110.

Svilarstvo.

V Francoskej niso imeli domače svile vse do 1301. l., temveč so jo dobivali z izhoda, z Grške in z Italije. Pravo svilarstvo se je začelo še le 1440. l., ko so v Dauphinu zasadili murve in prinesli sviloprejk. Leta 1470. pa je ustanovil Ljudevit XI. prvo tvornico v Toursu, kamor je pripeljal delavcev z Italije in Grške. Njegov sin Karol III. upoznal se je bolje s svilarstvom v vojski z Napoljem in je začel po južnej Francoskej razširjati svilarstvo. Ko je Fran I. preotel Milan, naprosil je neke svilarje, da se naselijo v Lyonu, in tako je udaril temelj glasovitej lyonskej industriji svile. S prvega je bilo v Lyonu malo svilarjev, ali ko je Fran tkalcem podelil mnogih predpravic, nabrali so se kmalu tkalci z vseh krajev sveta. Velikih zaslug za francosko svilarstvo si je pridobil Henrik II., še večih Henrik IV., ki je po samih kraljevskih vrtovih dal murve saditi. Svilarjem je dajal posebnih predpravic, tudi to je odredil, da se vsakemu podeli plemstvo, ki bode 12 let uspešno vodil tkalstvo. Po smrti Henrika IV. je začelo svilarstvo v Francoskej pešati, a ko je Ljudevit XIV. odpravil nanteski edikt, morale so premnoge protestantske rodovine, ki so se s svilarstvom ukvarjale, oditi s Francoske, in tako je svilarstvo v samem Lyonu malone zaspalo. Čez nekaj časa se je začelo svilarstvo v Francoskej na novo vzdigati, a 1834. l. je bilo svilarstvo v Lyonu tako na visokej stopnji, da so vsakega leta za 100 milijonov frankov svile izvozili. Francozi so se z vso navdušenostjo poprijeli svilarstva, šli so v Kitaj po boljše seme in murve, izurili so se izredno v tkalstvu, postali so veččaki

v bojadislanju svile, zato je danes francoska svila prva na svetu, in sami Kitajci priznavajo, da je lyonska svila lepša in boljša od njihove.

V Angleško so prišli prvi svilarji z Italije v 14. stoletju, a 1661. l. je bilo v Angleški uže 40.000 svilarjev. No največ tkalcev je prišlo s Francoske za Ljudevita XIV. Da-si so Angleži mnogo nepodelane svile dovažali in najbolje povzdignili tkalstvo, vendar niso mogli doseči Francozov. Tudi v Nemško so prinesli svilarstvo Francoski protestanti za Ljudevita XIV., in od tu je prišlo tudi v Avstrijo. Mnogo so se trudili s svilarstvom Nemci, ali niso mogli dosta uspevati, tako da dandanes Nemška ne proizvaja skoro nobene svile. Tudi v Avstriji ni dosta boljše. Pri nas na Kranjskem je dr. Bleiweis 1851. l. izdal posebno knjižico o sviloprejkah ter tudi potem več let pisal o tem v „Novicah“, da bi se ljudje vzgajanja sviloprejk poprijeli. Res je dobiti murv še dandanes tu in tam, kar pokazuje, da se je nekaj vendar storilo v tej zadevi, koliko, tega pa ne vem povedati. Pač pa mi je znano, da ljubitelji sviloprejk na vse zadnje niso mogli prodati kokonov. V Rusko je uvel svilarstvo Peter silni in dandanes proizvaja Ruska, vzlasti okoli Kavkaza in Krima, veliko množino domače svile. V Ameriko je presadil murvo in prepeljal sviloprejke uže Kortež, in v novejšem času se je svilarstvo močno razširilo, uajveč na prizadevanje Francozov in Angležev.

Da-si se je svilarstvo uže v 12. in 13. stoletju po Evropi jako razširilo, bila je vendar svila še v 16. stoletju tako draga, da je angleški kralj Henrik VIII. nosil pavolnate hlače. Ko je pa dobil s Španjolske par svilenih nogavic na poklon, oblačil jih je samo ob praznikih. Kralj Edvard V. je bil srečen, ko mu je nek londonski trgovec poklonil par svilenih nogavic, a še le kraljica Elizabeta je vsak dan nosila svilene nogavice. V Francoske je oblekel Henrik II. pri svatbi svoje sestre prvi pot svilene nogavice. Kdor je v 16. stoletju nosil svilene nogavice, njega so imeli za zelo zapravljivega. Ko je k Ivanu Brandenburškemu prišel 1569. l. navadnega dne njegov svetovalec v svilenih nogavicah, rekel mu je: „Ej, ej Bertold, tudi jaz imam svilene nogavice, ali jih nosim samo ob nedeljah in praznikih.“ Dandanes se oblačijo v svilo tudi taki, ki še pavole niso vredni.

111.

Moskiti.

Komarji prežive svojo mladost v vodi in sicer v stoječej vodi. Zato je te živali največ po močvirnih krajih, ob rekah, kjer so od pomladnih povodenj zastale vode mrtvice in luže. V tako vodo znese samica do 300 jajc, iz njih se izvale dolge, črvaste ličinke, katere se poniglavo in jako živahno prevračajo po vodi, loveč si v hrano vsakovrstno nesnago in tudi predrobne živalice. Na koncu trupla imajo postransk, cevast odrastek za dihanje. Ko so se trikrat prelevile, spremene se v debeloglave bube, iz katerih se za osem dni izkobacajo dolgougi komarji in kmalu potem veselo plešejo po

zraku. Vsa preobrazba traja štiri do pet tednov. Če pomislimo, da mlade samice tudi kmalu ležejo, ne bomo se čudili, ako vidimo včasih cele roje komarjev.

Komar človeku ni posebno škodljiv, samo nadležen je. Tisto kapljico krvi bi mu človek še privoščil, ko bi le ne puščal za seboj tako neprijetnega srbečega sledu. A tako mu dela večo preglavico, kakor grabežljiva zver. Zveri se še ubraniš, komarjev ne. To preglavico pa nam dela samica ne samec. Pa kaj so naši komarji! To in pa nič. Po vročih deželah so pravi krvoloki. Komarji imajo namreč rojakov po vsem svetu. Eni so jim bliže eni dalje v rodu, sploh pa so vsi nadležni in krvoločni. V vsakem kraju imajo drugo ime, ali nadležni so povsodi in človek se jih ne more zadosti ubraniti. Velè, da si Laponec in Eskimovec ne mažeta kože samo zato, da laglje zimo prenašata, temveč tudi zato, da se obranita krvoločnih mušic. Ta nadloga je sploh stara, uže Pavzanija je zapisal o njej tole: „Mesto Mij v Kariji je stalo ob morskem zalivu. Reka pa je polagoma zasula ustje in naredilo se je blatno jezero. Ker voda ni bila več slana, začele so iz nje se vzdigati brezštevilna jata komarjev in stanovniki so morali mesto ostaviti. Odselili so se v Milet.“

V Afriki in Ameriki li več nadloge za človeka, kakor so komarji. Večini teh krvopijcev vele moskiti ali muskiti. V tropskeji Afriki okoli Senegala vznemirjajo moskiti stanovnike tako grozno, da se jih ne morejo drugače odkrižati, kakor da na kolih napravijo ležišča, spodaj pa kurijo z zelenim lesom, da se mnogo dima naredi. V toplih krajih ameriških ni zveri, katere bi se človek toliko bal, kakor moskitov in drugih njim enakih krvopijcev. Nadloge te v Ameriki ni nobeden tako živo opisal kakor Humboldt v svojem glasovitem delu: „Reise in die Aequinoctial-Gegenden des neuen Continents“. Iz tega dela hočemo podati par vrstic.

(Dalje prihodnjič.)

„Matica Slovenska“.

XXIV. redni veliki zbor „Matice Slovenske“ se je vršil dne 5. t. m. Predsednik preč. gospod profesor in častni kanonik Josip Marn je ogovoril zbrane matičarje tako-le:

Zadnji naš občni zbor (XXIII.) bil je lani dne 18., predzadnji (XXII.) predlanskim celo 13. aprila; danes pa je že 5. junija. Zakaj letos toliko pozneje? Da se približamo pravilom, v katerih se veli: Občni zbor bodi navadno poleti, o poletenskem času. Vendar so še drugi vzroki. — Lani sem omenil v občnem zboru, da 4. dan febr. leta 1864. šteje se rojstni dan „Matice Slovenske“; letos 4. febr. zvršila je torej svojo XXV letnico, svoj srebrni jubilej. V naslednjih dveh sejah (80. in 81.) poprosil sem gospodov odbornikov, naj mi svetujejo, ali in kako naj praznuje „Matica“ svojo petindvajsetletnico.